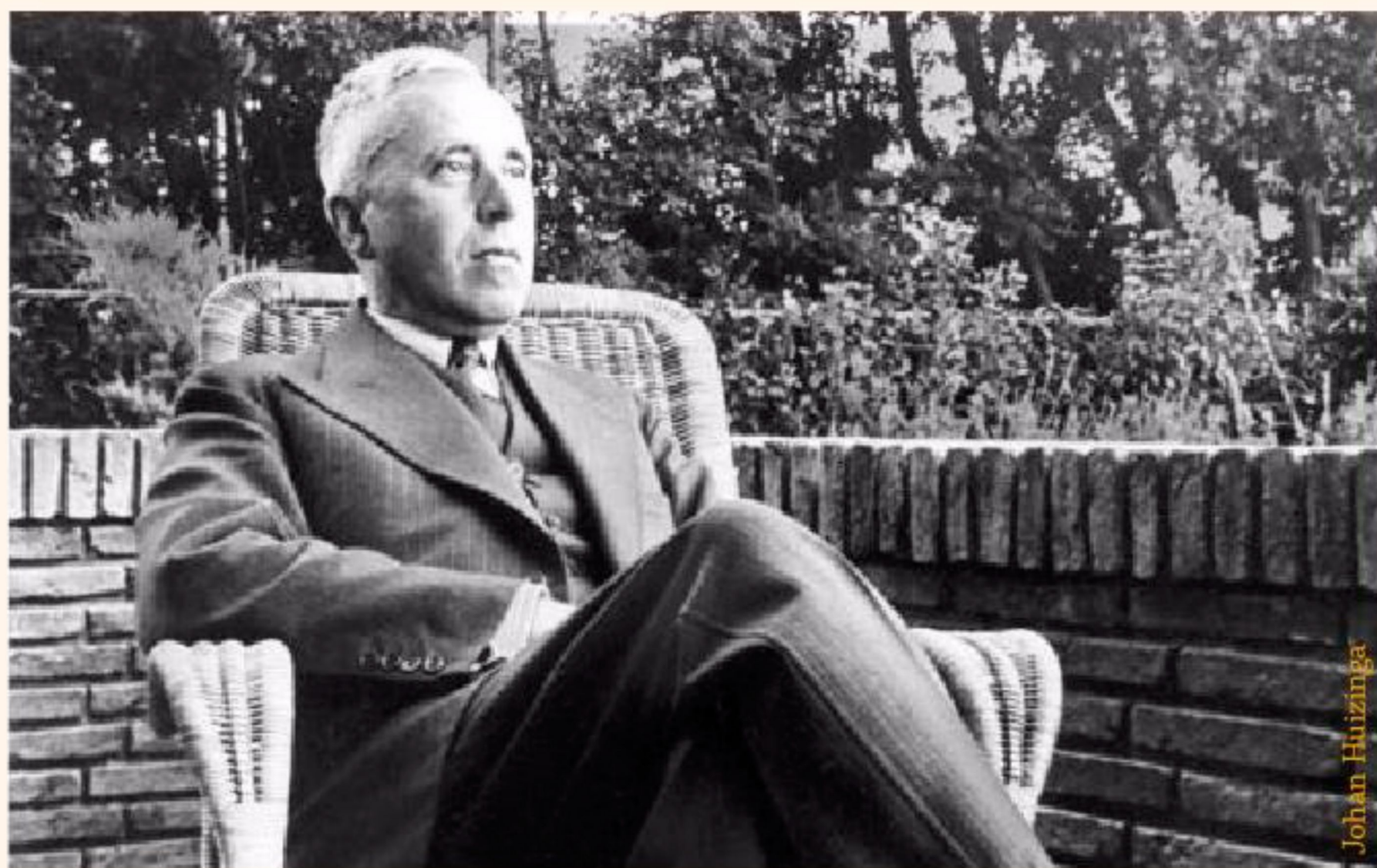

kot oblast, in sicer verjetno iz treh razlogov. Prvi je ta, da bi sicer imela zagato pri distinkciji med strength kot individualno, npr. fizično ali denarno močjo, in med power kot politično močjo. V tem primeru bi se zdelo, da gre za dve različici istega, moči, ne pa za dvoje zmožnosti, ki učinkujeta povsem različno in imata tudi različne izvore. Drugi je ta, da sta hotela z izbranim terminološkim zamikom poudariti politično (delovanjsko) razsežnost formalnih instanc oblasti. Tretji razlog pa je močna zaznamovanost pojma »moči« s konceptom »razmerij moči«, ki dominira v sodobnem kritičnem družboslovju. Pri tem imajo v mislih razmerja gospodstva in jih obravnavajo kot nekaj strukturnega ali kot položaj, podoben pozicijski vojni. Glavni problem tega koncepta je politični fatalizem: zoper »strukturna razmerja moči« se ne da storiti ničesar, razen da opozarjamo nanje. V nasprotju s tem pa je glavno sporočilo opusa H. Arendt to, da je prekinjanje struktur z delovanjem možno.

Z odločitvijo, da bosta power prevajala kot »oblast«, sta se prevajalca odmaknila od antipolitičnega družboslovnega besednjaka, a sta obenem zašla v druge terminološke zagate. Arendt namreč iz koncepta power izpeljuje jezikovno skladne izpeljanke, npr. empowerment in powerlessness. Če power prevajamo kot »oblast«, sledijo bodisi jezikovne nerodnosti (»pooblastilo« namesto »opolnomočenje«) bodisi besedotvorne nedoslednosti (»nemoč«). Toda takih prevajalskih težav nikoli ni mogoče razrešiti optimalno. Še toliko težje je to na področjih, kjer uveljavljeni besednjak zaznamuje zgodovinska izkušnja, ki je neskladna z nekim alternativnim konceptualnim aparatom. Tako je sloven-

ska beseda »oblast« blizu besedi »last« in predpostavlja, da je oblast nekaj, kar vladajoči posedujejo oz. je vzvišeno nad vladanimi. Če politično polje dojemamo prek teh predpostavk, se potem zdi ključno vprašanje, kako osvojiti oz. obdržati mesto oblasti, in ne, kako jo generirati ali odvzeti »od spodaj«, z delovanjem.

Hannah Arendt in prevod knjige O nasilju je torej treba brati z nekaj terminološke prožnosti in pri tem slediti logiki konceptov.

Gorazd Kovačič

Johan Huizinga JESEN SREDNJEGA VEKA

Prevod: Bogdan Šteh;
Spremna beseda: Marko Štuhec;
Studia Humanitatis, 2013;
606 str.

Težko bi zanikali trditev, da je slovensko zgodovinopisje pozitivistično in konzervativno. Toda opaziti je mogoče tudi nasproten trend: imamo precej prevodov zgodovinskih del, ki se posvečajo ravno preučevanju družbenih pojavov, kate-

rim se slovensko zgodovinopisje vztrajno izogiba – ekonomije, razmerij med družbenimi skupinami in kulturi. Mnogi so izšli v zadnjih letih. Taka je recimo pred kratkim prevedena Pomen druge svetovne vojne, v kateri njen avtor Ernest Mandel raziskuje posledice druge svetovne vojne na evropske družbe ter njeno povezanost s svetovnimi ekonomskimi tokovi. In taka je tudi Huizingova Jesen srednjega veka, v kateri se avtor ne posveča političnim dogodkom, pač pa kulturi.

Preden se lotimo podrobne obravnave dela, velja reči kakšno o njegovem avtorju. Johan Huizinga se je rodil 1872 v Groningenu na Nizozemskem. Od leta 1891 do 1897 je študiral nizozemski jezik, geografijo, sanskrt in zgodovino, študij je zaključil z disertacijo o komičnem v indijskem gledališču.

Po končanem študiju je nekaj časa poučeval na gimnaziji, dokler ni postal najprej docent za nizozemsko zgodovino, leta 1915 pa redni profesor za zgodovino na univerzi v Leidnu. Tam je poučeval do nemške zasedbe Nizozemske 1941. Zaradi svojih protinacističnih

stališč je bil kmalu interniran v koncentracijsko taborišče, kjer je leta 1945 tudi umrl.

Huizinga je bil plodovit avtor. Njegova najpomembnejša dela so zgodovina ZDA z naslovom Človek in množica, Erazem, biografija Erazma Rotterdamskega, Nizozemska kultura v 17. stoletju ter seveda Jesen srednjega veka, ki velja za njegovo najbolj znano in najbolj brano delo. Delo se tematsko ukvarja z zgodovino Burgundije (ta državna tvorba je obsegala ozemlje današnjega Beneluksa in severozahodne Francije, obstajala pa je do 16. stoletja) in Francije v 14. in 15. stoletju. Huizinga ni zanimala ne politična zgodovina tega ozemlja tistega časa, prav tako ne ekonomija in ne odnosi med takratnimi družbenimi skupinami. Zanimala ga je kultura.

Izraz kultura je rahlo varljiv, zato zahteva podrobnejšo obrazložitev. Marsikateri sodobni slovenski bralec pod pojmom »kulture« razume visoko književnost, gledališče, slikarstvo in ples – pač dejavnosti, ki jih financira kulturno ministrstvo. Toda Huizinga besede kultura ne razume tako. Poleg tovrstnih dejavnosti ima v mislih tudi načine razmišljanja, značilne za ljudi tistega časa, kot tudi razne ne-ekonomske prakse (npr. religiozne), kot tudi čustveno sliko ipd.

Preučevanje načinov razmišljanja, družbenih praks in čustev je dandanes znotraj angloameriškega, francoskega in tudi nemškega zgodovinopisja že dokaj uveljavljeno. Tovrsten način preučevanja preteklosti pa je ob izidu knjige leta 1919 še vedno predstavljal precejšnjo novost. Huizinga se je namreč lotil preučevanja preteklosti na način, na kakršnega se je prej le malokdo (takšni

izjemi sta npr. Burckhardt in Lamprecht). S svojo knjigo je tlakoval, skupaj z Burckhardtovo Renesančno kulturo v Italiji in Lamprechtovo Nemško zgodovino nov način preučevanja preteklosti, kjer predmet preučevanja niso ne politične odločitve vladarjev in ne ekonomski tokovi, pač pa načini razmišljanja, verovanja in čustvovanja.

Tovrstnega preučevanja kulture se je Huizinga lotil zelo na široko. V nasprotju z večino kulturnih zgodovinarjev, ki se ponavadi odločijo za preučevanje ene same družbene prakse ali načina razmišljanja ene družbene skupine, se je Huizinga odločil preučiti celotno paleto praks in načinov razmišljanja. Pri njem sicer nimamo opraviti s pravo »totalno« zgodovino kulture, saj v njegovi zbirki različnih kulturnih pojavov manjka še vsaj analiza razmerja med spoloma, spolnosti in vrednotenja družine, kljub temu pa je seznam praks in načinov razmišljanja, ki jih je Huizinga zbral, še vedno orjaški. Avtor tako na dobrih 500 straneh opiše čustvovanje ljudi 15. stoletja, razumevanje družbe, ideal viteštva, religiozne predstave in prakse, odnos do življenja, vsakdanja razmišljanja, dožemanje smrti, načine dvorjenja, pa tudi slikarstvo, glasbo, modo, kiparstvo ter književnost.

V Jeseni tako lahko beremo o kultu svetnikov, mrtvaškem plesu, hierarhičnem dožemanju družbe, asketizmu, gibanju devotio moderna, izgubljanju enkratnosti in udarnosti verskih ritualov spričo njihove neprestane prisotnosti, o nagrobni umetnosti, plemiški modi, vplivu viteškega ideala na politične dogodke in vojaške operacije, slikarstvu bratov Van Eyck, dvornih slovesnostih ter še o marsičem drugem.

Tovrsten široki pristop ima eno veli-

ko prednost. To, da v Jeseni nimamo opraviti z eno, pač pa s celo paleto različnih tem, pomeni, da je tekst zanimiv za dokaj širok krog bralcev. Osebnost me na primer najbolj pritegnili Huizingovi opisi religioznih praks in opisi čustvovanja, koga drugega, ki se zanima za zgodovino umetnosti, bodo navdušili prikazi slikarstva in književnosti, spet tretjega pa prikaz viteškega ideala, ki je prežemal razmišljanja burgundskega in francoskega plemstva itd.

Tretja pozitivna lastnost Jeseni je zelo barvit, plastičen način, na katerega Huizinga oriše tipe razmišljanja in prakse burgundskega in francoskega prebivalstva 14. in 15. stoletja. Za razliko od številnih, bolj pozitivistično usmerjenih zgodovinarjev, ki bralca zasujejo s šopom slabo povezanih podatkov, se je Huizingi posrečilo prikazati ideale, modo, načine čaščenja svetega ipd. na dokaj jasen in slikovit način. Kljub pomenu dela za razvoj zgodovinopisja, barvitemu jeziku in zanimivosti za širok krog bralcev pa Huizingovo Jesen zaznamujejo določene pomanjkljivosti. Prva je nesistematičnost in nekolikšna zmedenost dela. Kljub načeloma jasnemu in slikovitemu jeziku se avtor občasno zaplete v nejasnosti. Sem pa tja izgubi rdečo nit, sredi poglavja nenadoma spremeni temo, se kasneje v tekstu vrača k temi, ki jo je že obdelal v enem od prejšnjih poglavij itd. Sicer pa sta rahla zmedenost in »lovljenje« povsem razumljiva, saj avtor še ni imel na voljo ustaljenih načinov preiskovanja, na katere bi se lahko oprl, zato se je pri prikazu svojih odkritij v konsistentno pripoved moral znajti, kot je vedel in znal. Druga, veliko večja pomanjkljivost pa je dejstvo, da gre za slabih sto let star tekst, ki je posledično na številnih me-

stih že precej zastarel. Od izida knjige do danes so bile obravnavane teme deležne številnih preiskav, posebej s strani angloameriških, nemških, nizozemskih in francoskih zgodovinarjev. Tovrstne raziskave so pogosto prišle do povsem drugačnih zaključkov kot Huizinga in ovrge marsikatero njegovo tezo.

Lep primer tovrstne teze, za katero se je kasneje izkazalo, da je napačna, je Huizingovo stališče o čustvovanju ljudi 14. in 15. stoletja. Huizinga tako trdi, da so prebivalci Burgundije in Francije poznega srednjega veka svoja čustva slabše nadzorovali kot to počnejo sodobniki, ljudje 20. stoletja; enako stališče je zagovarjal tudi generacija mlajši nemški sociolog Norbert Elias. Toda preiskave, ki jih je izvedla ameriška medievalistka Barbara H. Rosenwein, katerih izsledke je objavila v odmevni *Emotional Communities in Early Middle Ages*, so pokazale, da je res ravno obratno – tudi v »mračnem« srednjem veku, da o kasnejših obdobjih sploh ne govorimo, so obstajale skupine, ki so svoja čustva nadzorovale prav tako učinkovito, kot to počnemo ljudje dandanes.

Kljub opisanimu pomanjkljivostma pa Jesen srednjega veka vseeno priporočam v branje. Knjiga se kljub občasnim nejasnostim lepo bere, je tematsko izredno pestra in na številnih mestih še vedno aktualna. Posebej jo priporočam bralcu, ki bi rad dobil splošen pregled nad duhovnim ozračjem poznega srednjega veka. Manj je priporočljiva za bralce, ki jih podrobno zanima določena tema, obravnavana v delu. Študent, ki piše diplomsko nalogo o kultu svetnikov v 15. stoletju ali francoski renesančni književnosti, bo na primer moral poseči po novejših, aktualnejših delih.

Peter Boštjančič

ZNANI SO NAGRAJENCI NAGRADNE IGRE REVIJE RAZPOTJA

Varlam Šalamov

Kolimske zgodbe

MIRO SAMARDŽIJA

Rabindranath Tagore

Moje življenje, o njem vam pripovedujem

MARJETA POGLIČ KNEZ

Nikolaus Harnoncourt

Toni so vzvišene besede

MATEVŽ KOBAL

Umberto Galimberti

Miti našega časa

BOLESLAV SIMONITI

Dorota Masłowska

Poljsko-ruska vojna pod belo-rdečo zastavo

ANDREJ MARINIČ

*Komisija je nagrajence izžrebala med podporniki
revije. Nagrajenci bodo knjige prejeli po pošti.*

Knjige poklanja založba

Modrijan